

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

OPBOUW

Evangelisch-Lutherse Gemeente
Groningen

16 september t/m 17 november 2018
71e jaargang, nummer 5

Afbeelding omslag:

N.a.v. de gedenkdag der kerkhervorming op 31 oktober:

Johannes Hus (1369-1415), een vroege voorloper van Luther, werd in 1415 te Praag als ketter verbrand.

Maarten Luther kwam vroeg in zijn loopbaan in aanraking met het werk van Johannes Hus. De ideeën van Hus kwamen voor een groot deel overeen met die van Luther, hoewel deze 100 jaar eerder waren opgetekend. Luther kon het onrecht dat Hus was aangedaan niet accepteren: "Ik kan niet begrijpen om welke reden ze deze grote man hebben verbrand, hij die de geschriften met zoveel gewicht en vaardigheid uitlegde".

Bijdragen voor de Evangelisch-Lutherse Gemeente Groningen zijn nodig om de activiteiten van de gemeente te kunnen financieren. U kunt uw bijdrage overmaken op de volgende rekening:

NL76 FVLB 0227 0981 53

tnv de Evangelisch-Lutherse Gemeente Groningen.

Alvast hartelijk bedankt voor uw bijdrage.

Bestellen collectebonnen:

De Collectebonnen (10 x € 1, 10 x € 2, 4 x € 5) zijn op een vel ter waarde van € 50 verkrijgbaar. U bestelt ze door het bedrag van € 50 (of het meerdere ervan) plus € 1 voor papier en versturen over te maken aan de lutherse gemeente (NL76 FVLB 0227 0981 53 tnv de Evangelisch-Lutherse Gemeente Groningen) en vermeldt in het betref 'collectebonnen' en uw postadres. U ontvangt de collectebonnen per post thuis.

Inhoud

Meditatie: De rijkdom van een goed (geloofs)gesprek	4
Kerkdiensten september-november 2018.....	6
Orgelspel.....	7
Muziekdiensten 23 sept. / 28 okt. / 18 nov.	8
Stedelijke cantatedienst 21 oktober	9
Najaars schoonmaak en periodieke schoonmaakklussen	9
Vakantie predikant	11
Gemeentebijeenkomst zaterdag 17 november.....	11
Uit de kerkenraadsvergadering van juli	11
Van uw voorzitter - deel 5.....	13
Herhaling wegens succes: nieuwe ronde van de leesclub	14
Ontmoetingsmiddagen.....	15
Onze jarigen 70 jaar en ouder	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Van de Ledenadministratie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Collecteopbrengsten	16
Van de kerkrentmeesters	17
Van de diaconie: collectedoelen.....	18
Leren van Luther 2018-2019	20
Kerkkorendag Lutherse Werkgroep voor Kerkmuziek	21
Oproep aan Cantorij-zangers van de Lutherse kerk	22
Muziekdiensten seizoen 2018-2019	22
Gastadressen gezocht!.....	27
Ontmoetingsdag NLVB, 29 september	27
Van het GSp: De Nacht van de Levensbeschouwing	28
Digitaal leerhuis Kerk & Israël	29
Reizen in het spoor van Luther in 2018	29
Sponsorwandeling 'Vrouwen lopen voor vrouwen '	30
Geef de pen door: Alles is voor het eerst.....	30

Meditatie: De rijkdom van een goed (geloofs)gesprek

Spreeken over het geloof is een spannende zaak, maar toch heeft u – als betrokkene bij onze geloofsgemeenschap – in dit opzicht vast iets te vertellen, dat mensen om u heen zou kunnen verrijken.

Zo'n 'geloofsgesprek' begint in eerste instantie bij een goed onderhoud met jezelf: weet u, welke betekenis het voor u heeft om bezig te zijn met deze materie? Vindt u misschien, dat uw leven door het geloof wordt verrijkt en uw denken en voelen daardoor verdiept? Ervaart u steun en kracht daardoor? Geeft het u rust of spoort het u wellicht juist aan om wakkerder te leven en meer actief te zijn? Of misschien is het van alles wel een beetje, of uiteindelijk toch heel anders? Mijn bedoeling van al deze vragen is simpel: het gaat om de blik naar binnen, voordat een zinvol gesprek naar buiten kan beginnen.

Nog voordat je met een ander iets waardevols kunt delen over de betekenis van het geloof, moet je eerst al in 'een goed gesprek' staan met jezelf.

Vroeg of laat dient zich voor een ieder een moment aan, waarop dit innerlijke gesprek dan ook gedeeld kan worden met een ander. Soms sta je dan met je mond vol tanden, want zie maar eens in woorden te vatten, wat ten diepste alle woorden overstijgt.

Toch moedig ik u graag aan om die kans dan toch te grijpen, want hoe zou een ander het ooit weten wat voor 'schatten' er beheerd worden in een geloofstraditie als de onze?

Van een 'geloofsgesprek' met een ander kun je best verlegen worden. Zeker als je dat gesprek voert buiten de vertrouwde kaders van de gemeente. Dan kan het bijvoorbeeld gebeuren, dat degene tegenover je geen genoegen neemt met een uitleg die onbevredigend is voor zijn of haar kritisch-rationele geest. In dat geval wordt er misschien wel op een andere golflengte uitgezonden dan dat er wordt ontvangen '*...and never the twain shall meet*'.

Maar lang niet altijd stuit je in een openhartig gesprek over geloven op kritiek. Vaak is het gewoon ook simpelweg onwetendheid. Een niet vertrouwd

zijn met een spreken over dingen, die zich niet laten vangen met ons 'gezond verstand' en die er juist daarom zo toe doen.

De katholieke priester Huub Oosterhuis heeft zelf heel tedere woorden gevonden voor wat hij gelooft in zijn lied 'Groter dan ons hart'. Graag deel ik hiervan een aantal regels met u, in de hoop dat het u mag aanzetten tot een goed gesprek met uzelf en vervolgens ook met anderen.

Graag tot horens en tot sprekens!

Ds. Maren Overbosch

Gij die geroepen hebt "licht", en het licht werd geboren
en het was goed, het werd avond en morgen, tot op vandaag.

Gij die geroepen hebt "o mens", en wij werden geboren.

Gij die mijn leven zo geleid hebt tot hiertoe dat ik nog leef.

*Omdat Gij het zijt, groter dan ons hart
die mij hebt gezien, eer ik werd geboren.*

Gij die liefde zijt, diep als de zee
flitsend als weerlicht, sterker dan de dood,
laat niet verloren gaan één mensenkind.
Gij die geen naam vergeet, geen mens veracht,
laat niet de dood die alles scheidt en leeg maakt,
laat niet de tweede dood over ons komen.

*Omdat Gij het zijt, groter dan ons hart
die mij hebt gezien, eer ik werd geboren.*

Gij die tegen alle schijnbaar noodlot in, ons vasthoudt.
Gij die vreugde schept in mensen,
Gij die het woord tot ons gesproken hebt dat onze ziel vervult,
laat ons niet leeg en verloren en zonder uitzicht,
doe ons opengaan voor het visioen van vrede
dat sinds mensenheugenis ons roept.

*Omdat Gij het zijt, groter dan ons hart
die mij hebt gezien, eer ik werd geboren.*

[Huub Oosterhuis]

Kerkdiensten september-november 2018

De diensten beginnen om 10.00 uur in de Kerkzaal, tenzij anders vermeld.
In diensten met een wordt het Heilig Avondmaal gevierd.

Bij diensten aangeduid met is er kinderkerk.

SEPTEMBER

- sep 16** **16^e zondag na Trinitatis**
voorganger: ds. J. van Twist
- sep 23** **17^e zondag na Trinitatis**
muziekdienst m.m.v. de Lutherse Bach Academie
voorganger: ds. Y.C. de Groot
- sep 30** **18^e zondag na Trinitatis** **10.00 uur**
 Lutherse regiodienst in de Lutherse Kerk te
Winschoten, Vissersdijk 70
voorganger: mw. ds. M. Overbosch

OKTOBER

- okt 6** **(zaterdag)** **15.30 uur**
Vesper ter afsluiting Lutherse Kerkkorendag
- ook voor gemeenteleden en gasten -
voorganger: mw. ds. M. Overbosch
- okt 7** **19^e zondag na Trinitatis**
voorganger: mw. ds. M.P. Baas
- okt 14** **20^e zondag na Trinitatis**
  m.m.v. de Lutherse cantorij
voorganger: mw. ds. M. Overbosch
- okt 21** **21^e zondag na Trinitatis** **10.00 uur**
stedelijke cantatedienst in de Nieuwe Kerk, Nieuwe
Kerkhof 1, in het kader van het Schnitgerfestival;
m.m.v. het Cantate Consort o.l.v. Jelte Hulzebos
voorgangers: ds. L. Lijzen en ds. E.J. Veldman

- okt 28** **22^e zondag na Trinitatis** **17.00 uur**
cantatedienst m.m.v. Kamerkoor Tiraña
 voorganger: mw. ds. H. Boekeloo
- okt 31** **(woensdag) Hervormingsdag** **19.30 uur**
 voorgangers: mw. ds. M. Overbosch en ds. E.J. Veldman

NOVEMBER

- nov 4** **23^e zondag na Trinitatis**
 voorganger: mw. ds. C.S.A. Minnaard-Muller
- nov 11** **Op twee na laatste zondag van het kerkelijk jaar**
Metten
- nov. 18** **Voorlaatste zondag van het kerkelijk jaar**
muziekdienst m.m.v. Vocaal Ensemble Sirius
 voorganger: mw. W.G. Jansen-Baltink
- nov. 25** **Eeuwigheidszondag**
 m.m.v. de Lutherse Cantorij
 voorganger: mw. ds. M. Overbosch

Orgelspel

In de regel speelt onze cantor-organist Tymen Jan Bronda.
bd = begin van de dienst, ed = einde van de dienst

- sep 16 uit Triosonate no. 4 in e BWV 528 J.S. Bach:
 bd Adagio / Vivace
 ed Un poco Allegro
- sep 23 bd Dies sind die heiligen zehn Gebot BWV 678 – J.S. Bach
 ed Es ist das Heil - J.S. Bach
- okt 7 uit Concerto in a-moll BWV593 naar Antonio Vivaldi:
 bd Allegro
 ed Allegro

- okt 14 bd Schmücke dich o liebe Seele BWV 654 – J.S. Bach
ed improvisatie
- okt 28 bd Nun freut euch - M. Weckmann
ed koormuziek
- okt 31 bd Ein feste Burg - J.S. Bach
ed Ein feste Burg uit cantate BWV 80 (quatre-mains)
- nov 4 bd De ore prudentis procedit mel - Orlando di Lasso
ed improvisatie
- nov 11 bd Premier Choral – Hendrik Andriessen
ed geen orgelspel
- nov 18 bd koormuziek
ed koormuziek

Muziekdiensten 23 sept. / 28 okt. / 18 nov.

zondag 23 september (*17e zondag na Trinitatis*), aanvang 10.00 uur
Johann Sebastian Bach (1685-1750), cantate **Ich habe genug** BWV 82.
Luthers Bach Ensemble (solist & barok-orkest) o.l.v. Tymen Jan Bronda
David Greco (bas).

zondag 28 oktober (*22e zondag na Trinitatis*), aanvang 17.00 uur
Matthias Weckmann (1616-1674), geistliches Konzert **Wenn der Herr die Gefangenen**.
Kamerkoor Tiraña Groningen o.l.v. Tymen Jan Bronda.

zondag 18 november (*voorlaatste zondag van het kerkelijk jaar*),
aanvang 10.00 uur
Tomás Luis de Victoria (ca. 1548-1611), **Kyrie & Gloria**
Ēriks Ešenvalds (1977), **'Stars'**
Vocaal Ensemble Sirius o.l.v. Augustijn Pool.

In dit nummer van Opbouw is het programma van de muziekdiensten voor het hele seizoen opgenomen. Zie blz. 25/26 voor de toelichting bij bovenstaande muziekdiensten.

Stedelijke cantatedienst 21 oktober

Op 21 oktober wordt weer, in het kader van het Schnitgerfestival, de jaarlijkse stedelijke cantatedienst gehouden. Deze keer komen wij samen in de Nieuwe Kerk; in de andere binnenstadskerken (uitgezonderd de wijkgemeente Martinikerk) is die ochtend geen dienst.

Uitgevoerd wordt:

Missa in G BWV 236, dit is één van de 4 zgn "Lutherse" missen. Voor deze greep Bach terug op delen uit de cantates BWV 179 voor het Kyrie en het Quoniam, BWV 79 voor het Gloria en Domine Deus, BWV 138 voor het Gratias en BWV 17 voor het Cum Sancto Spiritu. De mis werd waarschijnlijk 1738-39 geschreven.

Verder wordt uitgevoerd openingskoor en slotkoraal uit de Cantate "Ich glaube, lieber Herr, hilf mein Unglauben", BWV 109. Geschreven voor zondag 17 oktober 1723.

Solisten: Esther Ebbinge sopraan, David van Laar altus, Matthijs Hoogendijk tenor, Roele Kok bas.

Koor en orkest: Cantate Consort en Barokorkest olv Jelte Hulzebos.

De dienst wordt geleid door L. Lijzen, Remonstrants predikant en EJ Veldman, wijkpredikant PKN van de Nieuwe Kerk.

Het diaconaal collectedoel is het Groninger Jeugd Cultuur Fonds, kinderen waarvan de ouders het niet kunnen betalen kunnen daaruit betaald worden voor bijv. muziek- en teken/schilder lessen.

De collecte aan het eind van de dienst is ter bestrijding van de onkosten van de Cantatedienst.

Erica Greiner

Najaarsschoonmaak en periodieke schoonmaakklassen

Najaarsschoonmaak

Ook al duurt de prachtige zomer van 2018 nog steeds voort in september, toch zijn de tekenen van het najaar al zichtbaar: kortere dagen, koudere nachten en vooral: spinnen en spinnenwebben!

En het concertseizoen is weer begonnen, ook in de Lutherse kerk. Met veel bezoekers over de vloer.

Dat betekent dat de kerk wel weer een opfrisbeurt kan gebruiken. Stoelen,

banken, ramen, de kansel en de foyer vragen om een sopje of een behandeling met de stofzuiger.

De vloer van de Lutherzaal is onlangs weer in de was gezet en glimt de bezoekers tegemoet. Maar ook die stoelen en banken vergen onderhoud.

Vele handen maken licht werk. Komt u ook helpen **op donderdag 4 oktober vanaf 9.30 uur**? We verdelen de klussen weer aan de hand van een werkschema. Natuurlijk wordt er voor koffie en thee met wat lekkers gezorgd.

U kunt zich aanmelden op emailadres:

annestigter@gmail.com of

telefonisch 06-51724072. U kunt zich natuurlijk ook bij één van ons aanmelden na afloop van een kerkdienst.

Vrijwilligers gezocht voor periodieke schoonmaakklassen

Twee keer per jaar houden we grote schoonmaak in de kerk maar ook door het jaar heen moet het kerkgebouw natuurlijk worden schoongemaakt. Onze vaste schoonmaker vanuit Binnenstadskerken (Mathew Schembri) is met name verantwoordelijk voor het sanitair, de gangen en de keuken en hij stofzuigt regelmatig de vloeren.

Ook Jan en Ina de Boer zijn regelmatig in de kerk te vinden voor de meer incidentele klusjes. Er zijn meer ruimtes in de kerk dan de kerkzaal en de Lutherzaal tenslotte.

Toch kunnen we nog wel vrijwilligers gebruiken waar we af en toe een beroep op kunnen doen. En omdat er ook leden zijn die overdag door werk verhinderd zijn en wellicht toch hun steentje willen bijdragen, stellen we voor om ook een paar avonden per jaar met een paar mensen aan de slag te gaan.

Graag nodigen wij u uit om op deze praktische manier een bijdrage te leveren aan de gemeente. Ook hiervoor kunt u zich aanmelden op emailadres: annestigter@gmail.com of telefonisch 06-51724072.

Vriendelijke groet,

Ina en Jan de Boer en Annemargreet Stigter

Vakantie predikant

Onze dominee is van 1 t/m 15 november en van 26 november t/m 2 december met vakantie.

Ds. Renze Yetsenga staat in deze periode voor u klaar als aanspreekpunt in het pastoraat: 050 – 526 10 92 / r.yetsenga@outlook.com.

Gemeentebijeenkomst zaterdag 17 november

Om alvast in de agenda te zetten: ook dit najaar wordt er weer een gemeentebijeenkomst gehouden, en wel op

zaterdag 17 november

In 2017 was de gemeentebijeenkomst rond Hervormingsdag een groot succes. We houden daarom met plezier de opzet van die dag aan:

- Samen eten en drinken
- Samen zingen
- Luisteren naar muziek
- Praten met elkaar over een thema

Een werkgroepje zal het programma verder uitwerken: Maren (thema), Erica (zingen en luisteren), Annemargreet/Rob (eten en drinken). U kunt uw suggesties en wensen bij hen kwijt.

Wij gaan ervoor zorgen dat u tijdig de informatie over de bijzonderheden van het programma van die dag gaat ontvangen.

Reinout Stigter

Uit de kerkenraadsvergadering van juli

Vanwege de vakantietijd zijn niet alle kerkenraadsleden aanwezig. Er is zoals meestal een volle agenda, wat wringt met de ook bestaande behoefte aan ruimte voor bezinning. Maren leest een stukje uit een boek van de 20^e eeuwse Joodse theoloog/filosoof Abraham Joshua Heschel, die stelt dat geloof begint bij gebed, dat harten in beweging brengt. We constateren dat een discussie over de kern van het geloof en de vraag hoe we mensen kunnen bereiken ook heel zinvol is in relatie tot onze plannen in het kader van de werkgroep Vitaliteit. Het wegnemen van praktische barrières voor

kerkgang is belangrijk, maar het gaat er, in de woorden van Heschel, niet om "hoe we de synagoge vullen, maar hoe we onze harten vullen".

De jaarrekeningen 2015 en 2016 van de Exploitatiestichting zijn in een voorbespreking met de penningmeester en voorzitter besproken en worden bij hamerslag door de Kerkenraad van een goedkeurende verklaring voorzien.

Voortbordurend op het succes van de gemeentebijeenkomst in 2017 besluiten we ook dit jaar zo'n bijeenkomst te organiseren. Rekening houdend met de herfstvakantie (want de kinderen horen er echt bij) wordt als datum 17 november gepland.

De nieuwe wetgeving over privacy noopt ook ons tot herbezinning over de omgang met persoonlijke gegevens van gemeenteleden, blijkgevers en andere belangstellenden.

Afgesproken wordt om een klein werkgroepje een voorstel te laten uitwerken op basis van onder meer PKN-stukken en het dan in het najaar ter besluitvorming in de Kerkenraad te brengen. Phillip waarschuwt om niet te overdrijven bij dit onderwerp. We werken al volgens de bestaande wetgeving en de nieuwe wet is niet wezenlijk anders. Het werkgroepje wordt ingevuld door mensen die dicht bij de problematiek staan: Erica en Annemargreet (inhoud en verzending Opbouw) en Jakoba (ontwerp nieuwe website).

Tot 10 juli hebben zich nog maar een beperkt aantal leden (25) opgegeven voor het *wie-is-wie-boekje*. Veel min of meer trouwe kerkgangers hebben zich nog niet gemeld, vaak met als argument dat zij iedereen wel kennen. Dat het boekje juist of ook zinvol is voor mensen die minder vaak komen leeft nog te weinig. We constateren dat de planning aan de korte kant blijkt en de koffie/bijpraattijd na de dienst kennelijk liever niet gebruikt wordt om het formulier in te vullen. Ook de fotomomenten zijn nog niet goed genoeg uit de verf gekomen.

We doen een korte brainstormsessie om het boekje weer onder de aandacht te brengen.

Afrondend stellen we vast dat het boekje gezien moet worden als een groei-document, maar leggen de lat voor de eerste uitgave wel op 75 leden.

Jakoba heeft een eerste ontwerp gemaakt voor een nieuwe website. Met frisse kleuren, ontleend aan de Lutherroos. We inventariseren de plussen en onze wensen.

In de stuurgroep m.b.t. de op handen zijnde fusie van de Oost-Groninger gemeenten leek het standpunt van de ELGG in deze zaak soms nog niet geheel duidelijk geland: wij bepalen ons standpunt pas, nadat alle issues t.a.v. onroerend goed in OG opgelost zijn en er duidelijkheid is over

levensvatbaarheid. Een bespreking met de president van de ELS schiep gelukkig duidelijkheid.

In de mei-vergadering werd al gesproken over de gevolgen die de nascholing van Maren heeft voor de pastorale activiteiten, een van onze beleidsprioriteiten. Aan Rob is gevraagd of hij meer inzetbaar wil en kan zijn bij pastoraat/bezoekgroep/gespreksgroepen. Rob wil dat graag, het sluit ook aan bij zijn studie en voorkeur. Hij stoot een aantal administratieve werkzaamheden af. Reinout neemt die over.

Op 8 september is er weer Open Monumentendag. Vrijwilligers kunnen zich melden bij Rob. Tymen Jan geeft op die middag ook een orgelconcert. Op 6 oktober is de Lutherse kerk gastheer van de Landelijke Kerkkorendag.

Annemargreet Stigter

Van uw voorzitter - deel 5

Het zal u niet ontgaan zijn dat ik in de laatste vier edities van de Opbouw een pleidooi gehouden heb voor het meevieren van de eredienst, het kloppend hart van onze gemeente.

In het stukje 'Vanuit de kerkenraad', dat in deze Opbouw staat kunt u lezen dat wij in de laatste vergadering onze gedachten hebben laten gaan over de uitspraak van Abraham Heschel " ...het gaat er niet om hoe we de synagoge vullen, maar hoe we onze harten vullen..".

Ondergraaft die uitspraak nu mijn pleidooi van de laatste maanden? Ik denk het niet. Als u mijn pleidooi naleest, zult u zien dat het mij niet zozeer gaat om zoveel mogelijk volk in de kerk, maar dat ik de nadruk leg op de meerwaarde van de zondagse viering.

In de eerste plaats de meerwaarde voor uzelf, uw persoonlijk geloof, uw hart dus en daarnaast de meerwaarde voor het gemeente zijn, waarvan de leden, u dus, in onderlinge verbondenheid elkaars harten kunnen sterken.

Maar genoeg over dat pleidooi. Ik heb beloofd dat ik het zou hebben over de rol van de kerkenraad bij het wegnemen van praktische belemmeringen om deel te nemen aan de zondagse viering. De belangrijkste belemmering is waarschijnlijk het vervoer.

Zou het niet mooi zijn als er zo weinig mogelijk drempels zijn om de volgende vragen te stellen: " Wil je misschien op zondag een keer meerijden? " of "Kan ik zondag misschien meerijden?". Om die drempels weg te nemen, moet je elkaar wel kennen, of op zijn minst een keer ontmoet hebben, in gesprek geweest zijn. Om dat te ondersteunen is nu het initiatief opgezet van het Wie-is-wie-boekje. Daarin krijgen mensen een gezicht en een adres. Heeft u uw inschrijfformulier al ingeleverd? Dat boekje maakt het mogelijk dat u door meer leden gekend gaat worden en u meer leden gaat kennen! In deze Opbouw zit het inschrijfformulier weer. Wat kan u tegenhouden?

Een andere manier om dat elkaar leren kennen te bevorderen is het initiatief om op meer plaatsen dan nu regionaal en/of postcodegewijs leden die in elkaars nabijheid wonen eens bij elkaar te halen voor een kennismakingsbijeenkomst. Soms blijken leden die op een steenworp afstand van elkaar wonen elkaar niet te kennen! De eerste bijeenkomsten zijn al opgezet. U leest er in de volgende Opbouw meer over.

Zijn er andere belemmeringen die het voor u moeilijk maken om op zondag er te zijn? Bel me, schrijf me. U vindt mijn gegevens op de voorlaatste bladzij van de Opbouw. Ik hoop wat van u te horen.

Reinout Stigter

Herhaling wegens succes: nieuwe ronde van de leesclub

Aan het begin van dit jaar is de werkgroep Vitaliteit een aantal keren bij elkaar gekomen. Het doel: invoelen en inventariseren welke activiteiten bij kunnen dragen aan de levendigheid van onze gemeente. Een van de vruchten van dit overleg was een eerste ronde van De Leesclub onder leiding van ds Renze Yetsenga en onze eigen predikante.

Dit voorjaar hebben we met zo'n tien mensen een boek met bijdragen van Bonhoeffer bestudeerd en deze kennis vervolgens in verband gebracht met ons eigen (geloofs)leven. Vier avonden. Kort en krachtig. Verdiepend en bovendien gezellig, want we waren telkens te gast in de woonkamer van een van de deelnemers.

Deze mooie eerste ronde vraagt dan ook om een vervolg. Als thema hebben Renze en Maren gekozen voor een gang langs een aantal gelijkenissen uit de Bijbel. Deze keer dus geen vast boekwerk als uitgangspunt, maar verschillende fragmenten die ter plaatse zullen worden besproken.

Vind u het leuk om erbij te zijn? Noteert u dan de volgende vier dinsdagen - 25 september, 9 oktober, 23 oktober en 6 november vanaf 19:30u - in uw agenda en geeft u zich op bij Maren en / of Renze.

Ontmoetingsmiddagen

We zijn op 12 Sept. weer met de ontmoetingsmiddagen gestart.

In de foyer van de Luth. kerk hebben wij een fijne ruimte om samen te zijn. De deur is vanaf 13.45 uur open, we beginnen om 14.00 uur en we proberen om 15.30 uur te stoppen, en dat lukt meestal wel. Iedereen is van harte welkom!

De ontmoetingsmiddag in Okt. zal zijn op woensdagmiddag 10 Okt. Dan gaat Mevr. Suk een bijdrage leveren , maar wat ?? Mevr. Suk maakt het erg spannend , want ze heeft nog steeds geen tipje van de sluier opgelicht, we zitten nog steeds in spanning. Oei oei , wat gaat het worden?

Dan volgt de tweede Woensdag in Nov., 13 Nov., op dezelfde tijd als voorgaande keren. Dan hopen wij Gisela te verwelkomen . Gisela gaat ons vertellen over Israël en kerk, waar van we allen reeds hebben kunnen lezen in Opbouw. Zij zet zich er helemaal voor in, om daar een zinvolle middag van te maken,

En daarna hebben we al 11 Dec. Dan staat alles in het teken van kerst, dan is de middag, traditiegetrouw, in kerstsfeer, met lekkers bij de koffie, takjes groen, kaarsen en alles wat met kerst van doen heeft op de tafel. En misschien gaat Ciska dan nog iets met kaarsen doen, maar dat hoop ik u in de volgende Opbouw te kunnen vertellen.

Hennie Opten

Collecteopbrengsten

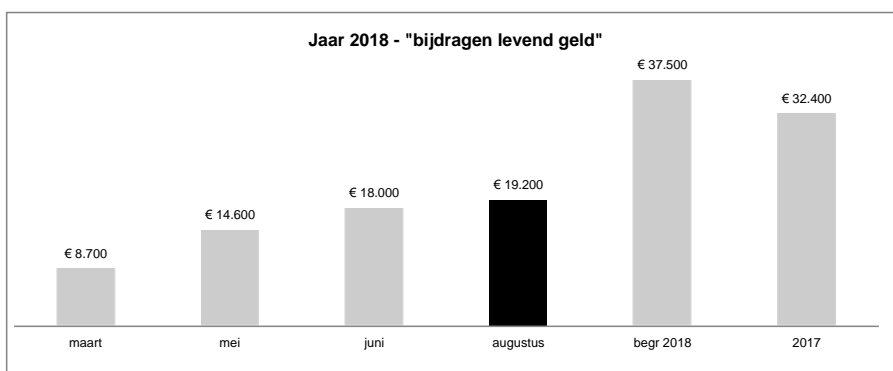
01 april	Lutherse Vakantieweken	€ 315,55
08 april	't Schienvat	€ 40,50
15 april	Artsen zonder Grenzen	€ 38,75
22 april	Eredienst Kerkmuziek	€ 159,55
06 mei	PKN pionieren	€ 59,60
13 mei	eigen diaconie	€ 68,40
20 mei	KiA Bangladesh	€ 231,27
03 juni	Stichting Vredesinfo Groningen	€ 41,85
10 juni	KiA werelddiaconaat	€ 57,00
17 juni	Agriterra	€ 77,10
24 juni	PIT militairen	€ 68,50
01 juli	PKN/JOP	€ 51,05
08 juli	Nederl. Luthers Genootschap Batu Eilanden	€ 44,80
15 juli	eigen diaconie	€ 50,85
29 juli en	zomerdiensten -	
19 augustus	"playing for succes"	€ 306,85

Petra Vogl

Van de kerkrentmeesters

Bijdragen levend geld in 2018

Gedurende de afgelopen twee maanden heeft de gemeente bijdragen levend van 1.200 euro ontvangen. De teller voor de bijdragen staat inmiddels bij 19.200 euro. We danken alle gevers voor hun gulle gaven. We roepen tevens alle leden op om de gemeente financieel te blijven ondersteunen, ook in het kader van de Actie Kerkbalans. Dit jaar hebben we 37.500 euro bijdragen levend geld begroot. We zijn ervan overtuigd dat we dit bedrag bij elkaar kunnen brengen. Uw financiële ondersteuning daarbij waarderen we zeer. In een oogopslag is de situatie als volgt:

Actie Kerkbalans - acceptgiro

Bij deze uitgave van Opbouw vindt u de derde acceptgiro in het kader van de Actie Kerkbalans 2018. U kunt deze acceptgiro voor uw bijdrage aan de gemeente gebruiken. De vierde acceptgiro zal worden gevoegd bij Opbouw Nr. 6 (november 2018). U kunt uiteraard ook eerder bijdragen overmaken op de rekening van onze gemeente (zie voor de gegevens blz. 2).

Sluiten rekening bij ING

Om bankkosten te besparen zijn we voornemens om onze rekening bij ING tegen het einde van dit jaar te sluiten. Wie nog een periodieke overschrijving heeft ingesteld naar deze rekening bij ING vragen wij om zijn overschrijving te veranderen naar een overschrijving naar onze rekening bij SKG, zoals vermeld op blz. 2, te weten

NL76 FVLB 0227 0981 53

tnv de Evangelisch-Lutherse Gemeente Groningen

Alvast dank voor uw moeite.

Philipp Jäger en Rob Kroes

Van de diaconie: collectedoelen

16 september - PKN | Vredeswerk | Israëlzondag

Vrede ... in veel delen van de wereld is de vrede nog altijd ver te zoeken. In Oekraïne voelen veel jongeren zich onveilig door het conflict in het oosten van het land. Kerk in Actie-partner 'Spirit and letter' traint groepen jongeren in het vreedzaam communiceren op basis van wederzijds respect. Behalve voor het werk van Kerk en Actie en PAX voor vrede in Nederland en wereldwijd is de collecteopbrengst ook bestemd voor het werk van Kerk en Israël. De christelijke traditie heeft haar wortels in het Joodse geloof en daardoor is de kerk met Israël onlosmakelijk verbonden. Tegelijkertijd voelt de kerk zich ook verbonden met Palestijnse christenen en komt ze op voor recht en gerechtigheid - een dubbele loyaliteit.

Voor dit tweeledige doel van vrede en gerechtigheid vragen wij vandaag uw bijdrage.

23 september - PKN | Versterk de Kerk in het Midden-Oosten

De kerken in het Midden-Oosten hebben het erg moeilijk. De oorlog in Syrië duurt nu al zeven jaar en nog steeds leven miljoenen mensen in vluchtelingenkampen. Veel gebouwen zijn verwoest en veel leden zijn gevlucht. Om te voorkomen dat er meer mensen vertrekken is er grote behoefte aan drinkwater, voedsel en onderwijs. De kerk in Syrië wil hen helpen, maar kan dat niet alleen. In deze actieweek voor de kerken in het Midden-Oosten willen wij hen zowel geestelijk als financieel ondersteunen. Wij bevelen de collecte van harte aan!

7 oktober - Stichting Garuda House Bali

Ook dit jaar collecteren wij voor de Stichting Garuda House Bali, een project dat enkele jaren geleden werd aangedragen door Jeroen en Ivette Langeveld van de Lutherse gemeente in Stadskanaal. Meisjes uit kansarme gezinnen vinden in dit huis een stimulerende en veilige omgeving waarin zij kunnen studeren, leren en spelen. Deze meisjes in de leeftijd van zeven tot zeventien jaar gaan één dagdeel naar school en benutten het andere dagdeel voor onderlinge hulp, spel en lichte huishoudelijke taken. Graag ontvangen wij uw bijdrage voor een project ver weg dat van dichtbij wordt gecoördineerd.

14 oktober - PKN | Kerk in Actie | Werelddiaconaat

In het kader van Wereldvoedseldag steunen wij vandaag het werk van Kerk in Actie in Nepal. In de bergachtige Rukum-regio lijdt 35% van de kinderen onder de vijf jaar aan chronische ondervoeding. De verbouw van voedsel levert te weinig op, en daarom moet de bevolking inkomsten uit andere

bronnen - zoals visteelt en ecotoerisme - verwerven om eten te kunnen kopen. United Mission Nepal, partner van Kerk in Actie, helpt de bevolking bij het omschakelen naar deze nieuwe, zekerder middelen van bestaan.

21 oktober - Lutherstichting - Diasporagift 2018

Het is het ons op dit moment van schrijven nog niet bekend welk doel de Lutherstichting dit jaar heeft gekozen voor de Diasporagift. Dat zullen we u vertellen bij de collecteafkondiging tijdens de dienst.

28 oktober - Eigen diaconie

De bijdragen voor de eigen diaconie zijn voor een deel bestemd voor doelen die niet als zodanig op het collecterooster verschijnen. Het is onmogelijk alle aanvragen om een bijdrage om te zetten in een aparte collecte. Soms wordt een collecteopbrengst naar boven afgerond, bijvoorbeeld wanneer de opbrengst bescheiden is gebleven doordat er weinig kerkgangers waren. Kortom, een bijdrage voor de eigen diaconie wordt vroeg of laat altijd goed besteed.

31 oktober - Kerk in Actie | Hervormingsdag

Door de economische crisis heerst in Oekraïne veel armoede. Een sociaal vangnet ontbreekt en door corruptie en bureaucratie is er weinig vertrouwen in de staat. Mensen hebben wel veel vertrouwen in de kerk. Met het programma 'De Goede Buur' stimuleert en helpt de Lviv Education Foundation lokale kerken om sociale initiatieven te ontplooiën. De opbrengst van de collecte is bestemd ter ondersteuning van de jonge predikanten en gemeenteleden van deze lokale kerken, want met name zij vormen de jonge generatie die gelooft in verandering.

4 november - Kerk in Actie | Najaarszending

COMIN, partner van Kerk in Actie, is een kerkelijke organisatie in Brazilië die zich inzet voor interculturele en interreligieuze dialoog tussen de inheemse en niet-inheemse bevolking. Zij ondersteunt inheemse volkeren, waarover in eigen land veel voordelen bestaan, daarnaast op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en landrechten. Zo wil COMIN een brug slaan tussen inheemsen en niet-inheemsen, ook binnen de kerken en via (theologisch) onderwijs. Voor dit doel komen uw diakenen vanochtend in actie!

11 november - Voedselbank Groningen

De economie trekt aan, maar niet iedereen profiteert daar in gelijke mate van. Onze steun aan de Voedselbank in Groningen blijft nodig, om ieder die daar aanklopt van de eerste levensbehoeften te kunnen voorzien. Als

lutherse gemeente willen wij ook stilstaan bij de nood in onze eigen omgeving en daarom bevelen wij deze collecte van harte bij u aan.

Anja Mäkelburg, Annemargreet Stigter, Petra Vogl, Jan de Boer en Henk Schaaf

Leren van Luther 2018-2019

Ook dit seizoen wordt er, ook in Groningen, weer een cursus 'Leren van Luther' gegeven. De uitgebreide informatie is te vinden in het vorige nummer van Opbouw, 2018-4.

De cursus start op 26 september a.s. en men kan zich nog aanmelden!

In deze cursus staan 'de vier Sola's' centraal: Sola Christus (alleen Christus), Sola Fide (alleen door geloof), Sola Scriptura (alleen uit de Schrift) en Sola Gratia (alleen uit genade). In deze vier Latijnse slogans wordt Luthers revolutionaire theologie samengevat.

Er zijn 5 bijeenkomsten:

- 1. Leven uit de sola's.** Docent: ds. Pieter Oussoren.
- 2. Solus Christus.** Docent: ds. Louisa Vos.
- 3. Sola Fide.** Docent: dr. Theo van Willigenburg.
- 4. Sola Scriptura.** Docent: prof. dr. Markus Matthias.
- 5. Sola Gratia.** Docent: ds. Susanne Freytag.

De docenten baseren zich op Eberhard Jüngel, *Das Evangelium von der Rechtfertigung des Gottlosen als Zentrum des christlichen Glaubens* (Mohr Siebeck 2011) en zullen vanuit dit boek, vanuit andere bronnen en vanuit Luthers eigen teksten materiaal aandragen (vertaald in het Nederlands) dat dient ter voorbereiding op de cursusbijeenkomsten.

Cursusdata: 26 september 2018, 7 november 2018, 12 december 2018, 9 januari 2019, 6 februari 2019.

Tijdstip: 14.30 uur-16.00 uur.

Adres: Lutherse kerk (kerkenraadskamer), Haddingestraat 23, 9711 KC Groningen.

Afsluiting op 6 april 2019, in het Fraterhuis in Zwolle, 11.00 uur: film 'Nicolaikerche' van Frank Beyer (1995).

Aanmelding: uiterlijk 20 september 2018 bij Rob Kroes,
robkroes@hotmail.com o.v.v. Ieren van Luther.

Na aanmelding ontvangt u het cursusmateriaal. Kosten (cursusgeld, tekstbundel, koffie en thee) € 20,00 te betalen bij de eerste bijeenkomst.

Rob Kroes

Kerkkorendag Lutherse Werkgroep voor Kerkmuziek

Beste koorzangers,

Graag nodigen wij u uit tot het bijwonen van de Kerkkorendag 2018, die dit jaar zal worden gehouden op zaterdag 6 oktober a.s. in de Lutherse Kerk in Groningen, Haddingestraat 23.

Evenals vorig jaar zingen ook dit jaar de deelnemers van de Jeugdmuziekdagen mee en is daarnaast iedereen uit brede kring sowieso van harte welkom die van zingen houdt!

Om 10.00 uur staat koffie en thee klaar, om 10.30 uur beginnen de repetities.

De dagindeling is als volgt:

10.30 uur – 12.45 uur repetitie

12.45 uur – 13.30 uur middagpauze (lunch zelf meenemen)

13.30 uur – 15.00 uur repetitie

15.30 uur – afsluitende Vesper met mw. ds. M. Overbosch

De kinderen zullen 's ochtends in een aparte ruimte repeteren, na de lunch zal gezamenlijk worden gerepeteerd.

De dag zal geleid worden door Els Hermanides en Tymen Jan Bronda.

Uiteraard zullen kerkliederen van Luther centraal staan, een aantal in nieuwe, recente hertalingen. Daarnaast is er veel meerstemmige kerkmuziek en muziek voor de liturgie van de afsluitende Vesper.

Graag ontvangen wij uw aanmelding voor 28 september bij Els Hermanides: e.hermanides@hetnet.nl of 020 644 60 87.

Indien gewenst kan de muziek tevoren worden opgestuurd.

Wij hopen u in grote getale op 6 oktober in Groningen te kunnen ontmoeten!

Namens het bestuur van de Lutherse Werkgroep voor Kerkmuziek,

Els Hermanides, contactpersoon koren

Oproep aan Cantorij-zangers van de Lutherse kerk

Beste zangers en zangeressen,

De cantor-organist hoopt u allen weer met frisse zangersmoed te begroeten in verband met ons eerste gezang in de Lutherse kerk op zondag 14 oktober aanstaande.

Stel dat u meezingt met de Kerkkorendag op zaterdag 6 oktober (zie de aankondiging in dit blad elders), dan heeft u alvast een aantal muzieken ingestudeerd die wij op zondag 14 oktober ook in de dienst gaan zingen.

Repetities op maandagavonden van 19.45 - 21.15 uur: (koffie klaar om 19.30 uur; dus aanvang repetitie een kwartier later dan u gewend bent!)
maandag 17 september; maandag 24 september.

maandag 1 oktober; maandag 8 oktober.

ZONDAG 14 oktober: 8.45 uur INZINGEN / 10.00 uur KERKDIENTST

Natuurlijk hopen Tymen Jan en ik van harte dat we u allen fris en fruitig en zanglustig kunnen begroeten op maandag 17 september, de eerste repetitie-avond.

veel hartelijke groeten in majeur

van

Akke Conradi aconradi@planet.nl

Muziekdiensten seizoen 2018-2019

Hieronder vindt u het programma voor seizoen 18/9 van de muziekdiensten Lutherse kerk Groningen. Ook dit seizoen zullen de diensten plaatsvinden voornamelijk op de kerkelijke hoogfeesten en beginnen om 10.00 of 17.00 uur.

Vocale kerkmuziek is steeds de achterliggende gedachte geweest bij onze programmering, die afgestemd is op het kerkelijke jaar. Het samengaan van de andere liturgische elementen met de op tekst gebaseerde muziek verrijkt de zeggingskracht van zowel de muziek als van het geheel van de liturgie. Zo krijgt de muziek een eigen rol als voertuig van de verkondiging.

Naast werk van J. S. Bach zijn stukken van Vivaldi en Weckmann te beluisteren. Zo klinkt onder andere het Gloria (RV589) van Vivaldi, en wordt een *geistliches Konzert* van Matthias Weckmann uitgevoerd. Op het

hoogfeest van Pasen klinkt Johann Ludwig Bachs Paascantate Denn du wirst meine Seele nicht in der Hölle lassen.

Dankzij een divers gezelschap van koren, ensembles en solisten die bereid zijn voor relatief lage vergoedingen bij ons te musiceren, is er ook dit seizoen weer een afwisselende en boeiende serie te beluisteren. Voor het bestrijden van de hoge uitvoeringskosten wordt er tijdens de diensten gecollecteerd. We hopen daarbij op uw gulle bijdrage van gemiddeld €10 per persoon. Mocht u ons op een andere wijze financieel willen ondersteunen, dan kunt u hiervoor uw bijdrage overmaken op NL37INGB0002948348 (t.n.v. commissie muziekdiensten).

commissie muziekdiensten

zondag 23 september (17^e zondag na Trinitatis)

www.luthersbachensemble.nl

aanvang 10.00 uur

Johann Sebastian Bach (1685-1750), cantate **Ich habe genung** BWV 82
Luthers Bach Ensemble (solist & barok-orkest) o.l.v. Tymen Jan Bronda
David Greco (bas)

Deze welbekende solocantate is zo zeer geliefd vanwege haar drie prachtige aria's, die onderling heel verschillend van karakter zijn. De eerste, met een prachtige hobopartij tegenover en naast de bas, klinkt met een zekere gelatenheid en melancholie: 'laat mij nu maar gaan, Heer'. Het recitatief erna verwijst naar Simeon die deze zucht slaakt. De tweede aria is een wiegenlied in rondo-vorm, en was zo aansprekend dat Anna Magdalena het overnam in haar tweede notenboekje. Na het volgende recitatief, eindigend in "*Gute Nacht*" besluit de cantate met een vreugdevol *vivace*, geschreven voor hobo en strijkers, waarin Bach vol uitpakt met uitgewerkte melisma's op *freue*.

zondag 28 oktober (22^e zondag na Trinitatis)

www.kamerkoortirana.nl

aanvang 17.00 uur

Matthias Weckmann (1616-1674), geistliches Konzert **Wenn der Herr die Gefangenen**

Kamerkoor Tiraña Groningen o.l.v. Tymen Jan Bronda.

Dit *geistliches Konzert* is een bijzonder indringende verklanking van Psalm 126, en werd eerder toegeschreven aan Matthias' zoon en Bachs voorganger in Leipzig, Jakob Weckmann. Het vierstemmige koor wordt ondersteund door een vijfstemmig (strijkers-)ensemble bestaande uit violen, gamba's en basso continuo. Vandaag neemt het nieuwe barok-orgel de strijkerspartijen waar.

Weckmann is een fijnschilder en heeft aan de beeldrijke taal van de psalm een dankbare tekst. Hij kleurt kernwoorden zoals 'dromen', 'wenen' en 'vluchten' op beeldende en ontroerende wijze in.

zondag 18 november (*voorlaatste zondag van het kerkelijk jaar*)

www.siriuszingt.nl

aanvang 10.00 uur

Tomás Luis de Victoria (ca. 1548-1611), **Kyrie & Gloria**

Ěriks Ešenvalds (1977), 'Stars'

Vocaal Ensemble Sirius o.l.v. Augustijn Pool

Na jaren te hebben gezongen in koren van divers pluimage wilden de jonge zangers van Sirius zichzelf uitdagen om eens in kleine bezetting te gaan zingen. Voorheen een sextet, maar inmiddels gegroeid tot een octet. Vandaag hoort u twee bekende ordinarium gezangen van De Victoria. Tomás Luis de Victoria wordt beschouwd als één van de grootste Spaanse componisten van zijn tijd. Victoria leefde tijdens het hoogtepunt van de contrareformatie en de muziek die hij schreef bestond dan ook voornamelijk uit religieuze, vocale werken, zoals missen en motetten.

dinsdag 25 december (*Kerstmorgen*)

www.luthersbachensemble.nl

aanvang 10.00 uur

Antonio Lucio Vivaldi (1648-1741), **Gloria in D** RV 589

Luthers Bach Ensemble (ripiënisten, solisten & barok-orkest) o.l.v. Tymen

Jan Bronda

Antje van der Tak (sopraan), Robert Kuizenga (altus), Michiel de Vries (bas)

Dit bekende *Gloria* klinkt op Kerstmorgen zonder voorafgaand *Kyrie*, maar komt direct overrompelend binnen met schallend koper en gevaarlijk gewaagde toonsoortwisselingen. Ook in het volgende, vloeiende en stille '*et in terra pax*' verrassen de spannende, schuivende modulaties. Het hele stuk ademt opgewektheid, en het is zelfs even een ietsje galant in het duet *Laudamus te*. Nog sterker is dat het geval in *Quoniam tu solus*: Vivaldi lijkt hier wel de medewerking van Mozart in te roepen. De theologische kern van het stuk klinkt in het lang uitgesponnen deel 'Domine Deus' - met dalende intervallen - waarin solist en koor afwisselend om ontferming roepen.

zondag 27 januari 2019 (*derde zondag na Epifanie*)

www.luthersbachensemble.nl

aanvang 10.00 uur

J.S. Bach, solo-cantate **Der Friede sei mit dir** BWV 158

Luthers Bach Ensemble (kleinkoor, bas & barok-orkest) o.l.v. Tymen Jan Bronda

David Greco (bas)

Dit wonderlijke werk opent met een recitatief waarin drie maal een *arioso* verschijnt met als tekst "*Der Friede sei mit dir*". Hoewel deze korte cantate bekend staat als een van de (drie) solocantates voor bas, is er in het tweede deel, de bas-aria, een sopraanpartij die de cantus firmus van een koraal zingt. Deze koraalmelodie van Rosemüllers voor *Welt ade, ich bin dein müde*, wordt dan nog verdubbeld door de hobo, terwijl de viool de guirlandes bij de baspartij verzorgt. De tekst van bovengenoemd koraal is het thema van de cantate: van wereldse zorgen naar het verlangen naar hemelse vreugde. Het slot van dit werk is een vers uit het koraal "Christ lag in Todesbanden", een verwijzing naar Pasen.

zondag 31 maart (*Laetare*)

www.luthersbachensemble.nl

aanvang 17.00 uur

J.S. Bach, cantate **Widerstehe doch der Sünde** BWV 54

J.S. Bach, koralen uit de **Johannes-Passion** BWV 245

Lutherse Bach Academie (projectkoor, solisten & barok-orkest) o.l.v. Tymen Jan Bronda

David van Laar (altus)

Ook BWV 54 is weer een solocantate, de eerste vermoedelijk, en een bijzonder werk. Direct horen we het dringende, insisterende *Widerstehe!* In deze openingsaria duwt het dissonante strijkersensemble - felle septiemen – ons weg van zonde en duivel. Duidelijk is dat hier strijd geleverd wordt. Na het recitatief met het scherp snijdende *Schwert*, volgt al de afsluitende aria: een fugatisch opgezet trio voor alt, violen en altviolen op de constatering *Wer Sünde tut, der ist vom Teufel*. Van deze strenge afsluiting zegt Albert Schweitzer: 'Harmonisch is dit deel van een ongehoorde hardvochtigheid'.

zondag 21 april 2019 (*Pasen*)

www.luthersbachensemble.nl

aanvang 10.00 uur

Johann Ludwig Bach (1677-1731), Paascantate **Denn du wirst meine Seele nicht in der Hölle lassen**

Luthers Bach Ensemble (kleinkoor, solisten & barok-orkest)

Antje van der Tak (sopraan), David van Laar (altus), Gerben Bos (tenor), Henk Timmerman (bas)

De zogenaamde Meininger Bach, Johann Ludwig, schreef dit ontroerende werk voor het hoogfeest van Pasen. Hij opent dan ook met koper en pauken, in een soort Intrada, waarna de sopraan bijna lieflijk-naïef reciteert. Dan volgen kleine delen elkaar rap op; ze kunnen nauwelijks aria's genoemd worden, maar zijn wel expressief geschreven. Op een duet voor vrouwenstemmen - met zwarte Todesmacht - volgt direct met trompetten en al triomfantelijk 'Entsetzet euch nicht', want de Gekreuzigte is niet hie, eindigend in een mooi en effectief diminuendo. Er is zelfs een iets melancholiek deeltje, een duet waarin Tod, Teufel en Sünde de muziek kleuren. Een bijzondere Paascantate waarin veel te beleven valt!

zondag 19 mei 2019 (*Cantate*)

aanvang 17.00 uur

J.S. Bach, cantate **Bleib bei uns, denn es will Abend werden** BWV 6

Cantatekoor Eelde-Paterswolde & barok-ensemble o.l.v. Vincent van Laar

"Een poëtisch meesterwerk in muziek" noemde Schweitzer het openingskoor van deze cantate. De Emmaüsgangers smeken de intrigerende wandelaar, de niet herkende Jezus, bij hen te blijven, met steun van hobo's en hobo da caccia. Het driedelige openingskoor heeft in het midden een frisse dubbelfuga! De aria die volgt, met de sfeer van de vallende avond, is voor alt met hobo da caccia en pizzicato cello. De sopranen zingen dan boven de violoncello piccolo een koraal dat Bach bewerkte voor de serie Schübler-koralen. De tweede aria van deze cantate is voor tenor met strijkers, en heeft door de vele voorhoudingen – *Licht, Worts* - en de vallende figuren, in de partij van zowel van solist als strijkers een vertrouwend vragend karakter. Een koraal uit het atelier van Luther besluit deze cantate.

Gastadressen gezocht!

Het Luthers Bach Ensemble werkt inmiddels zo'n 10 jaar met professionele musici en solisten, uit de hele wereld. Veelal wonen zij in het westen van Nederland (Amsterdam/ Den Haag), maar sommigen wonen ook in nabije Europese landen zoals Duitsland of Frankrijk. Het LBE verzorgt ook al sinds haar oprichting elk seizoen 4 cantatediensten op de zondag. Tijdens deze projecten is het gewenst musici en solisten te huisvesten in of rondom Groningen. Hiervoor zijn doorgaans gastadressen tijdens de weekenden nodig. Gelukkig beschikt het LBE over een aantal gastvrije mensen, die geheel belangeloos een slaapplek en de nodige foerage ter beschikking stellen. De meeste gastgevers genieten zelf ook van de aanwezigheid van de musici.

Nieuwe adressen -woonachtig in of in de nabijheid van de stad Groningen- blijven welkom en noodzakelijk, vanwege natuurlijke afvloeiing en het voorkomen van overbelasting van huidige gezinnen.

Wat wordt er van u verwacht? Een slaapplek waar de gast lekker rustig kan slapen, zodat energie kan worden opgedaan voor de repetities en concerten. Als u niet in Groningen woont, is het fijn als u uw gast kunt helpen bij vervoer naar Groningen. Er wordt meestal gerepeteerd tussen 13.00 en 22.00 uur, maar afwijkende tijden zijn mogelijk. Er zijn jaarlijks ongeveer 5 concertweekenden, maar u kunt uiteraard zelf aangeven welke data u uitkomen. Wij zouden zeer geholpen zijn met ook al zijn het er maar een paar.

De beloning? Een vrijkaartje voor het concert dat weekend en natuurlijk heel veel dank!

Heeft u interesse om musici te huisvesten, dan kunt u e-mailen met Titia Patberg, floormanager LBE: patberg@planet.nl

Titia Patberg

www.luthersbachensemble.nl

Ontmoetingsdag NLVB, 29 september

Op 29 september a.s. komen oud-katholieke en lutherse vrouwen en hun gasten - ook mannen zijn welkom - bij elkaar in Leeuwarden, de Culturele Hoofdstad van Europa. Het thema is *mienskip*, gemeenschap.

Zie voor het programma de website van de NLVB: www.nlvb.net.

Opgave via h.v.axler@gmail.com.

Van het GSp: De Nacht van de Levensbeschouwing

De Nacht van de Levensbeschouwing

'Stine Jensen & Diggy Dex in gesprek met studenten'

Anderhalf jaar geleden werd voor de eerste keer de Nacht van de Levensbeschouwing georganiseerd in de Martinikerk. Het was een groot succes, er kwamen zo'n 800 studenten op af. Daarom komt er een tweede Nacht van de Levensbeschouwing, opnieuw georganiseerd door SKLO (Studentenkoepel voor Levensbeschouwelijke Organisaties) en GSp - Studentenplatform voor Levensbeschouwing, in samenwerking met Studium Generale.

Het thema is *'Populaire cultuur'*. In een tijd waarin kerken en moskeeën leeglopen zoeken mensen op heel andere manieren naar zingeving en een eigen levensbeschouwing. Bijvoorbeeld via sport, popmuziek, films, televisie series en sociale media. Populaire cultuur zorgt voor ontspanning en vermaak maar kan ook morele vorming, sociale binding en zingeving bieden.

Heeft de populaire cultuur de rol van religie overgenomen?

Deze vraag staat centraal in het gesprek tussen publiekstrekkers Diggy Dex, rapper en producer en Stine Jensen, filosoof en voormalig kandidaat in 'Wie is de mol'. Gespreksleider is theoloog en regisseur Kees Jan Mulder. Uiteraard kunnen studenten hun vragen aan de sprekers stellen.

Na dit gesprek wordt het thema verder uitgewerkt in kleinschalige lezingen en workshops over diverse thema's bv. 'voetbal als religie', de verborgen ideologische en levensbeschouwelijke boodschap in Disneyfilms (The Lion King en Ariël en de Kleine Zeemeermin), religie en spiritualiteit in Star Wars en de zeggingskracht van popmuziek.

Rust en bezinning kun je vinden bij de workshop Mindfulness of bij het genieten van filmmuziek op de gewelven van de Martinikerk.

Tijdens de Nacht van de Levensbeschouwing spreken onder andere Alain Verheij, twittertheoloog, Mathilde van Dijk, religiewetenschapper, Dan Hassler Forest, literatuurwetenschapper en deskundige populaire media en historisch antropoloog Yme Kuiper.

Matty Metzlar

Nacht van de Levensbeschouwing

Woensdag 17 oktober 2018, 19.30 – 23.00 uur

Martinikerk, Martinierkhof 3 Groningen. Meer info: www.sklo.nl

Digitaal leerhuis Kerk & Israël

Per 1 september 2018 gaat het digitale leerhuis van Kerk & Israël Groningen Drenthe voor een doorstart. Na anderhalf jaar is onze nieuwe gebruiksvriendelijke website zover dat er een doorstart gemaakt kan worden met het digitale leerhuis. Met het DigiLeerhuis is het voor mensen, die om wat voor reden moeite hebben met het bezoeken van een avondvullende activiteit, mogelijk om samen met andere geïnteresseerden te 'lernen' via internet. Het materiaal zal ook gebruikt kunnen worden door huiskamergespreksgroepen. Niet elke groep heeft de middelen en mogelijkheid om een deskundige te laten komen. Het voordeel van een gesprek via internet is dat afstand geen rol speelt. Je zou een gesprek over het onderwerp met vrienden en of familie wereldwijd kunnen voeren.

Elke 2 maanden komt er een nieuwe tekst op de site. Inhoudelijk zal het gaan over het Joodse gedachtegoed al of niet in relatie tot het christendom. De individuele deelnemer of de groep kan hierop reageren. Aan het eind van de 2 maanden zal de inbrenger een reactie op het geheel geven. Het leerhuis is op de website www.kerkenisraelnoord.nl te vinden.

Reizen in het spoor van Luther in 2018

In het Lutherjaar was de belangstelling groot voor de plaatsen, die een rol hebben gespeeld in het leven van de Reformator uit Wittenberg. Nu, in 2018 is dat niet voorbij. Integendeel. Alles wat onze oosterburen de afgelopen tien jaar gedaan hebben om Luther onder de aandacht te brengen maakt ook in de toekomst een bezoek meer dan de moeite waard. Grote restauraties, zoals de Slotkerk en het Zwarte Klooster in Wittenberg stellen reizigers in staat om op een mooie en toegankelijke manier deel te worden van het verleden en het door te vertalen naar nu.

In dit jaar ga ik graag weer op pad in het spoor van Luther. Eén reis in november gaat langs dezelfde steden als vorig jaar. De hotels waar we nu te gast zijn, liggen echter een stuk mooier. Ze maken het mogelijk om ook

's avonds van de schoonheid van steden als Erfurt en Leipzig te genieten en wellicht een concert bij te wonen.
Een reis waar leren en genieten hand in hand gaan.

Ds. Bert L. van der Woude

Data: maandag 12 t/m zaterdag 17 november 2018.

Info: Ds. Bert L. van der Woude of op de site van DrieTour (www.drietour.nl).

Aanmelding: via DrieTour.

Sponsorwandeling 'Vrouwen lopen voor vrouwen'

Elk jaar organiseert Terwille de wandeltocht Vrouwen lopen voor vrouwen. Met de sponsortocht halen we geld op voor hulp aan slachtoffers van loverboys en vrouwen in de prostitutie. We komen zo letterlijk in beweging voor een kwetsbare groep vrouwen die onze hulp hard nodig heeft.

Dit jaar vindt de tocht plaats op zaterdag 10 november in Vries. We hopen dat er zoveel mogelijk vrouwen mee willen doen.

De herfstwandeling gaat door het bosrijke gebied en de kleurrijke heide rondom Vries, in de provincie Drenthe. Je komt langs verschillende natuurgebieden en landerijen. De mooie wandelroute is 15 kilometer lang. Na afloop staat er een heerlijke lunch voor je klaar! Ook zal een ex-prostitutiee haar verhaal vertellen en krijg je te horen hoeveel geld er die dag is opgehaald.

Het is de bedoeling dat elke deelnemster minimaal vijftig euro bij elkaar loopt. De opbrengst van deze sponsorwandeling is bestemd voor het werk van de christelijke hulporganisaties Terwille en De Hoop.

Opgeven en meer informatie:

www.vrouwenlopendevrouwenvoorvrouwen.nl/tocht/wandeltocht-vries-drenthe

Geef de pen door: Alles is voor het eerst

'Geef de pen door' is een vaste rubriek in Opbouw, verzorgd door de lezers. Serieuze, informatieve, ontroerende of gewoon grappige bijdragen zijn welkom!

Het is de bedoeling dat degene die een stukje heeft geschreven de pen doorgeeft aan een volgende. Maar wie iets wil schrijven, kan ook zelf de pen oppakken! Zie de achterkant van Opbouw voor het mailadres van de redactie en de sluitingsdatum voor het volgende nummer.

In 1973 werd ik als predikant bevestigd in "mijn" eerste Gemeente: drie kleine Gemeenten boven de lijn Alkmaar – Hoorn. De studie theologie was in die tijd nog verre van praktisch, dus betekenden die eerste jaren een ware ontdekkingstocht.

Al heel gauw werd ik gevraagd de eerste crematieplechtigheid te leiden. Eenmaal weer thuis werd er een paar uur later aangebeld. Er werd een prachtig boeket bezorgd met een kaartje waarop geschreven stond: "Hartelijk dank! Met de naam van de overledene". Uiteraard grote verbazing met de vraag "gaat dat altijd zo?" Nou nee dus.

Dat eerste jaar leidde ik in totaal zeven kerstdiensten. De organisatie liep wat dat betreft niet altijd vlekkeloos. Rijdend van de ene kerk naar de ander zat Lamkje af en toe de liturgieën voor de volgende dienst in de auto te vouwen. Het was overigens heerlijk om in West-Friesland te pionieren. De mensen zijn spontaan, recht voor de raap zoals dat heet. Wat niet goed is moet beter en dat krijg je ook te horen. Een prima leerschool dus. Tijdens het eerste kinderkerstfeest zat ik tijdens het kerstspel achter in de kerk. Een jongetje naast mij was diep onder de indruk en een en al verbazing, want hij zei in het Westfries tegen mij: "Noh jong, der benne kaarse zat!"

In Benningbroek leidde ik een keer de dienst en kondigde een lied aan met vier coupletten. Na het zingen van het derde couplet werd het stil. De vrouw van de organist ging staan, draaide zich om en riep: "Rein, domi heb zaid je moste der nog ientje speule!" Het Liedboek voor de kerken 1973 was toen net in gebruik genomen en op een zondagmorgen moest ik een vacaturebeurt op Wieringen vervullen. Zoals dat toen ging had ik op tijd een briefkaart aan de organist in Hippolytushoef gestuurd. Bij het aankondigen van het derde lied bleef het stil. Geen inleidend orgelspel. Daarom nog maar eens: "Gemeente, wij zingen nu lied...." Wederom stilte. Plotseling schoof de organist het gordijntje naast het orgel met een ruk terzijde en riep: "Eerwaarde, het lied is hier ter plekke niet bekend!" Nog een geluk dat ik in het liedboek had ontdekt dat Lied 444 "Grote God, wij loven U" was. Dus riep ik: "Dan zingen wij Lied 444" en daar gingen we weer.

Die begintijd was de periode van de autoloze zondagen. Met de gekregen ontheffing reed ik dan van Broek op Langedijk naar Twisk en Nieuwe Niedorp. Regelmatig werd ik door de politie tot stoppen gemaand. Na het tonen van het gele papiertje mocht ik weer verder rijden. Een agent zag op de stoel naast mij de adventskandelaar liggen met twee gedeeltelijk afgebrande kaarsen. "Zo, dominee, is het al weer tweede advent!"

Lamkje en ik waren lid geworden van de Westfriesse folkloristische dansgroep en traden donderdags op op de Schager markt. Zij kwam met de auto van haar werk rechtstreeks naar Schagen. Ik liep al eerder in mijn grotendeels zwarte kostuum door de lange smalle Dorpsstraat naar station Heerhugowaard-Broek op Langedijk en nam de trein naar Schagen. Vaste prik dat iemand uit het dorp mij de vraag stelde: "Noh, domi, mot u nou alweer te begreve?"

In 1978 verhuisden wij naar Holwerd. Nog steeds komen dierbare herinneringen naar boven. Heel bewust heb ik mijn veertigjarig ambtsjubileum in 2013 ook in de eerste gemeente gevierd.

Renze Pieter Yetsenga

Uitgaansagenda Lutherse Kerk

September

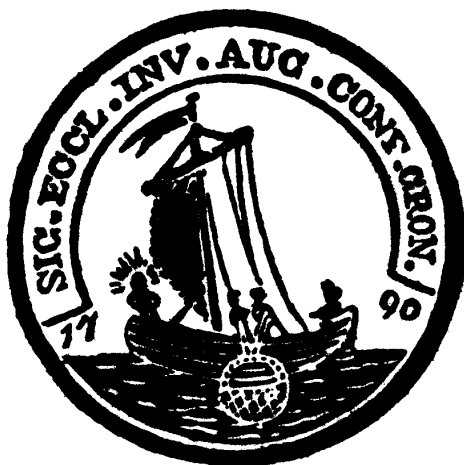
16-09 Concert i.s.m. Musica Antiqua Nova: Sara Klein Horsman en Vesna Dimcevska - Van Schütz tot Schubert	15:00 uur
17-09 Concert i.s.m. Oosterpoort: S. Carey + support Christof van der Ven	20:30 uur
30-09 Orgeldemonstratie Johan Brouwer	15:00 uur

Oktober

06-10 Lutherse Kerkkorendag	10:00 uur
20-10 Concert i.s.m. Musica Antiqua Nova: Holland Baroque & Eric Vloeimans	20:00 uur
21-10 Concert Jong Vocaal Groningen	15:00 uur
30-10 Steve Wynn & Chris Cacavas	20:30 uur

November

03-11 Concert i.s.m. Musica Antiqua Nova: Trio Soldat	20:00 uur
04-11 Concert i.s.m. Musica Antiqua Nova: Tymen Jan Bronda, orgel en Robert Smith, gamba	15:00 uur
11-11 Concert Cappella Amsterdam	16:30 uur
15-11 Concert i.s.m. Oosterpoort: Broeder Dieleman	20:00 uur
16-11 Stembelijding	20:00 uur
18-11 Concert Gronings Kamerkoor	15:00 uur

Colofon

Opbouw is het officiële orgaan van de Evangelisch-Lutherse Gemeente in Groningen. Opbouw verschijnt zes maal per jaar.

71e jaargang nummer 5, 16 september t/m 17 november 2018

Het volgende nummer, voor de periode 18 november 2018 t/m 19 januari 2019, zal verschijnen op 15 november. Sluitingsdatum kopij: **4 november**.

Redactie: Erica Greiner en Jan Hovy
Redactie-adres: Haddingestraat 23, 9711 KC Groningen

E-mail redactie: redactieopbouw@elgg.nl
E-mail verzending: verzendingopbouw@elgg.nl